

Maktab yoshidagi bolalar estetik tarbiyasida musiqa asarlarining ta'sirchanlik mezonlari va tanlash strategiyalari

Gulshan Ramazonovna Nematova
Buxoro psixologiya va xorijiy tillar instituti

Annotatsiya: Mazkur maqola maktab yoshidagi bolalar estetik tarbiyasida musiqa asarlarining ta'sirchanlik mezonlari va tanlash strategiyalarini tahlil qiladi. Musiqa, bolaning ruhiy va hissiy rivojlanishiga ta'sir etadigan kuchli vosita sifatida, estetik didni shakllantirish, axloqiy qadriyatlarni o'rgatish va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Maqolada musiqa asarlarini tanlashda yoshga moslik, tarbiyaviy ahamiyat, ruhiy ta'sir va janr tanlovi kabi mezonlar yoritilgan. Ushbu maqola, maktab o'qituvchilari, musiqa pedagoglari va ota-onalar uchun bolalarning musiqa orqali estetik tarbiyasini samarali tashkil etish bo'yicha amaliy tavsiyalar beradi.

Kalit so'zlar: maktab yoshidagi bolalar, estetik tarbiya, musiqa asarlari, ta'sirchanlik mezonlari, tanlash strategiyalari, ruhiy rivojlanish, hissiy ta'sir, yoshga moslik, tarbiyaviy ahamiyat, musiqa janrlari, didaktik maqsadlar, melodiylar, ritm, tempa, tonallik

Aesthetic Education of School-Aged Children: Criteria of Musical Works' Impact and Selection Strategies

Gulshan Ramazonovna Nematova
Bukhara Institute of Psychology and Foreign Languages

Abstract: This article analyzes the criteria of impact and selection strategies of musical works in the aesthetic education of school-aged children. Music, as a powerful tool influencing the psychological and emotional development of children, plays an important role in shaping aesthetic taste, teaching moral values, and developing social skills. Additionally, it emphasizes the necessity of choosing music that aligns with the didactic goals and the aesthetic and emotional development of children. This article provides practical recommendations for teachers, music educators, and parents on how to effectively organize aesthetic education through music for children.

Keywords: school-aged children, aesthetic education, musical works, impact criteria, selection strategies, emotional development, age appropriateness, educational significance, music genres, didactic goals, melodies, rhythm, tempo, tonality

Musiqqa - bu inson ruhiyatiga chuqur ta'sir ko'rsatadigan san'at turlaridan biridir. Maktab yoshidagi bolalar uchun musiqqa asarlari nafaqat estetik rivojlanishga, balki ularning ijtimoiy va psixologik rivojlanishiga ham katta hissa qo'shadi. Musiqqa bolalarga dunyoqarashni kengaytirish, muammolarni yechish, hissiy va aqliy rivojlanish uchun zarur vosita sifatida xizmat qiladi. Musiqqa asarlari ta'sirchanligini baholashda va tanlashda bir qator mezonlar va strategiyalar mavjud bo'lib, ular bolalarning yoshiga, tarbiyaviy maqsadlarga va musiqaning o'ziga xos xususiyatlariga bog'liqdir.

Musiqqa asarining ta'sirchanlik mezonlari

Musiqqa asarlarini tanlashda bir nechta asosiy ta'sirchanlik mezonlari mavjud:

1. Yoshga moslik. Maktab yoshidagi bolalar uchun musiqqa asarlari tanlanganida, eng muhim mezonlardan biri ularning yoshiga mosligi hisoblanadi. Bolalar turli yosh bosqichlarida turli turdagi musiqqa va ritmlarga turlicha ta'sir qiladilar. Dastlabki bosqichda bolalar oddiy va oson tushunarli musiqalarni, melodik va ritmik xususiyatlarga ega bo'lgan asarlarni yaxshi qabul qiladilar. Katta yoshdagi bolalar esa murakkab kompozitsiyalarni, polifoniya va orkestral musiqalarni tushunishga qodir bo'ladilar.

2. Tarbiyaviy ahamiyat. Musiqqa asarlarini tanlashda ularning tarbiyaviy ahamiyatiga e'tibor berish zarur. Har bir musiqqa asari bolaga ma'naviy qadriyatlarni, ijtimoiy normalarni va estetik go'zallikni o'rgatishda muhim rol o'ynaydi. Tanlanadigan musiqalar odatda bolalar uchun muhim bo'lgan ma'naviy va axloqiy masalalarni ko'tarishi kerak. Musiqqa asarlari orqali bolalar hayotdagi yaxshi va yomon, chiroyli va xunuk, tinchlik va urush kabi juxtapositsiyalarni tushunishlari mumkin.

3. Ruhiy va hissiy ta'sir. Musiqqa o'zining har qanday xususiyatlari orqali bola ruhiyatiga bevosita ta'sir qiladi. Buning uchun tanlanadigan asarlar bolaning hissiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlashi kerak. Yuqori temperamenti, masalan, tez ritm va energiya bilan to'la asarlar, bolalarning hissiy ifodalarini kengaytiradi. Kamroq energiyali, sokin va melankolik asarlar esa tinchlanish va ichki tinchlikni ta'minlaydi.

4. Musiqaning janri va turi. Musiqqa asarlarining janri va turi ham muhim rol o'ynaydi. Klassik musiqqa, fol'klar, zamonaviy musiqalar, jazz, opera va boshqalar - har biri bolalarning turli xil hissiy va estetik ko'nikmalarini rivojlantiradi. Klassik musiqqa bolalarga musiqqa san'atining asosiy qoidalarini tushunishga yordam beradi, fol'klar asarlari esa milliy madaniyatni o'rgatadi.

Musiqqa asarlarini tanlash strategiyalari

Musiqqa asarlarini tanlashda quyidagi strategiyalarni hisobga olish kerak:

1. Yoshga mos asarlarni tanlash. Tanlash jarayonida bolalar yoshining o'ziga xosligini inobatga olish zarur. Masalan, boshlang'ich sinfdagi bolalar uchun bolalarga mos xususiyatlarga ega, oddiy melodiylar va ritmga ega asarlarni tanlash kerak. O'rta

maktab yoshidagi bolalar uchun esa murakkabroq va ilg'or musiqalar, xilma-xil janrlar va uslublar bilan tanishish imkoniyatini yaratish muhimdir.

2. Musiqaning mavzusi va ruhiy holati. Tanlanadigan musiqa asarlarining mavzusi va ruhiy holati ham bolalarga ta'sir ko'rsatadi. Masalan, tabiatni tasvirlaydigan, tinchlantiruvchi yoki ilhomlantiruvchi mavzulardagi musiqalar, bolalarga tabiatni tushunishga yordam beradi va ularning estetik didini shakllantiradi. Shuningdek, o'qituvchilar bolalarga musiqa asarlarini o'zlashtirishda uning mazmunini tushunishga imkon berishlari zarur.

3. Musiqa asarining o'ziga xos xususiyatlari. Musiqa asarining ritmi, temponing o'zgarishi, tonallik va melodiya tuzilishi bolalarning hissiy ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Eng yaxshi ta'sirni berish uchun musiqaning sodda va tushunarli tuzilishi bolalarga musiqa asarining mazmunini oson anglashga yordam beradi.

4. Didaktik maqsadlarni belgilash. Musiqa tanlashda didaktik maqsadlarni aniq belgilash muhimdir. Bolalarga musiqa orqali qanday tarbiyaviy maqsadlarni amalga oshirishni xohlasak, shunga mos musiqa asarlarini tanlashimiz kerak. Masalan, bolalarga harakatlarni rivojlantirish, hissiy va aqliy faoliyatni rag'batlantirish, madaniy qadriyatlarni o'rgatish kabi maqsadlar asosida musiqa asarlari tanlanishi lozim.

Xulosa. Maktab yoshidagi bolalar estetik tarbiyasida musiqa asarlari katta ahamiyatga ega. Ular nafaqat estetik didni shakllantirish, balki ruhiy va hissiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlash, axloqiy qadriyatlarni o'rgatish va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish uchun zarur vosita hisoblanadi. Musiqa asarlarini tanlashda yoshga moslik, tarbiyaviy ahamiyat, ruhiy ta'sir va janr tanlovi kabi mezonlar muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, musiqa asarlarini tanlashda maqsadlarni aniq belgilash, bolalarning hissiy va estetik rivojlanishiga mos ravishda tanlash zarur. Bu esa, o'z navbatida, bolalarning musiqa orqali o'z hayotlarini yaxshilashlariga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. К.Б. Холиков. Диезли мажор ва минор тоналлигини аниқлашнинг оптимал усуллари. Science and Education 3 (9), 416-421.

2. К.Б. Холиков. Бемолли мажор ва минор тоналлигини аниқлашнинг оптимал усуллари ва креативлиги. Science and Education 3 (10), 533-539.

3. К.Б. Холиков. Теоретические основы определения механических свойств музыкальных и шумовых звуков при динамических воздействиях.. Scientific progress 2.

4. К.Б. Холиков. Место творческой составляющей личности преподавателя музыки и её роль в обучении детей общеобразовательной школе. Science and Education 3 (8), 145-150.

5. KB Kholikov. Harmony to voice exercise their role in the regulation of muscular activity in vocal music. Scopus, musical education., 705-709.
6. KB Kholikov. The content of a music lesson in a comprehensive school. Web of Science Magazine, 1052-1059.
7. KB Kholikov. Polyphonic forms of music based on traditional organizational principles. Web of Science Magazine, 375-379.
8. KB Kholikov. signs. The main elements of music, their formative action. Melody. Theme. Web of Science 2, 720-728.
9. KB Kholikov. The role of theory and application of information systems in the field of theory, harmony and polyphony of music. musical education - Web of Science, 1044-1051.
10. К.Б. Холиков. Область применения фугированных форм. Тройные и четверные фуги. Фугетта и Фугато. Scientific progress, 2.
11. К.Б. Холиков. Форма музыки, приводящие к структурной, драматургической и семантической многовариантности произведения. Журнал Scientific progress 2 (№ 4), 955-960.
12. К.Б. Холиков. Проблематика музыкальной эстетики как фактическая сторона повествования. Science and Education 3 (5), 1556-1561.
13. К.Б. Холиков. Проблема бытия традиционной музыки Узбекистана. Science and Education 3 (5), 1570-1576.
14. К.Б. Холиков. Отличие музыкальной культуры от музыкального искусства в контексте эстетика. Science and Education 3 (5), 1562-1569.
15. К.Б. Холиков. Пение по нотам с сопровождением и без него по классу сольфеджио в высших учебных заведениях. Science and Education 3 (5), 1326-1331.
16. К.Б. Холиков. Musical pedagogy and psychology. Bulletin of science and education. 99 (21-2), 58-61.
17. К.Б. Холиков. Значение эстетического образования и воспитания в общеобразовательной школе. Science and Education 3 (5), 1549-1555.
18. К.Б. Холиков. Эстетическое воспитание молодёжи школьного возраста в сфере музыки. Science and Education 3 (5), 1542-1548.
19. К.Б. Холиков. Methods of musical education through education in universities. musical education - Web of Science 3 (66), 57-60.
20. К.Б. Холиков. Роль педагогических принципов метода моделирования, синтеза знаний при моделировании музыкальных систем. Science and Education 3 (3), 1032-1037.
21. К.Б. Холиков. Музыка как релаксатор в работе мозга и ракурс ресурсов для решения музыкальных задач. Science and Education. 3 (3), 1026-1031.

22. К.Б. Холиков. Музыкальное образование и имитационное моделирование процесса обучения музыки. *Science and Education* 3 (3), 1020-1025.

23. К.Б. Холиков. Теоретические особенности формирования музыкальных представлений у детей школьного возраста. *Scientific progress* 2 (4), 96-101.

24. К.Б. Холиков. Необходимые знания в области проектирования обучения музыкальной культуры Узбекистана. *Scientific progress* 2 (6), 952-957.

25. К.Б. Холиков. Некоторые методические трудности, возникающие при написании общего решения диктанта по предмету сольфеджио. *Scientific progress*. 2 (№3), pp. 734-742.

26. К.Б. Холиков. К вопросу вокальной музыки об адресате поэтического дискурса хора. *Scientific progress*. 2 (№ 3), pp. 1087-1093.

27. К.Б. Холиков. Роль электронного учебно-методического комплекса в оптимизации музыкального обучения в общеобразовательной школе. *Scientific progress* 2 (4), 114-118.

28. К.Б. Холиков. Модульная музыкальная образовательная технология как важный фактор развития учебного процесса по теории музыки. *Scientific progress* 2 (4), 370-374.

29. К.Б. Холиков. Вокал, вокалист, вокализ. Ария, ариозо и ариетта. *Science and Education* 3 (2), 1188-1194.

30. К.Б. Холиков. Характерная черта голоса у детей, певческая деятельность. *Science and Education* 3 (2), 1195-1200.